

Fiscalitat de les operacions financeres

Juan José Nieto Montero

PID_00235619

Material docent de la UOC

Juan José Nieto Montero

Doctor en Dret. Professor titular de Dret Financer i Tributari. Universida-
de de Santiago de Compostela.

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats
per la professora: Ana María Delgado García (2016)

Primera edició: setembre 2016
© Nieto Montero, J. J.
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2016
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Disseny: Manel Andreu
Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL
Dipòsit legal: B-14.031-2016

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

L'objectiu d'aquesta assignatura és l'estudi de la fiscalitat de les operacions financeres en el sistema tributari vigent. Per a això, dividirem l'assignatura en quatre mòduls, que atendran diferents operacions financeres agrupades en funció del seu tractament tributari.

Els agents econòmics (ja siguin persones físiques, persones jurídiques o fins i tot ens mancats de personalitat jurídica) utilitzen les diverses operacions financeres en el marc de la cerca de la màxima rendibilitat per a les seves inversions. En la presa de decisions, aquests operadors han de tenir en compte diversos factors, però n'hi ha tres d'essencials que destaquen de manera fonamental en la decisió: la pròpia aversió al risc, la rendibilitat econòmica o financera de l'operació i el tractament fiscal d'aquesta (es parla, fins i tot, de rendibilitat fiscal). Per això és important concretar bé l'aspecte fiscal en les diverses operacions en presència.

Observació

El risc i la rendibilitat econòmica de les operacions acostumen a anar units, de manera que com més elevat és el risc més gran sol ser la rendibilitat. En tot cas, el perfil més o menys conservador (amb més o menys aversió al risc) per part dels inversors tendeix al fet que cadascú busqui un punt d'equilibri entre el risc que està disposat a suportar i la rendibilitat que pretén obtenir.

Tota operació financera té diversos efectes, al marge del derivat del benefici obtingut amb la seva rendibilitat. Fonamentalment, el destinatari de la inversió (empresa, Administració pública, entitat de crèdit o asseguradora, etc.) gaudeix de més disponibilitat de fons que li permeten dur a terme les seves activitats productives, per la qual cosa, evidentment, la incidència en l'economia és fonamental. En tots i cadascun d'aquests efectes derivats d'una inversió hi és present el fenomen tributari.

No obstant això, en aquesta assignatura ens centrarem fonamentalment en la posició juridicotributària de l'inversor a través de l'operació financera de què es tracti, excepte referències puntuals a la incidència del sistema tributari en la contrapart de l'operació. Dit d'una altra manera, ens focalitzarem gairebé de manera exclusiva en la tributació de la rendibilitat obtinguda a través de les diferents operacions financeres, sense desconèixer l'existència d'altres múltiples aspectes que directament o indirectament derivarien, des d'una perspectiva tributària, de la inversió efectuada.

A l'hora d'estructurar l'assignatura ens hem proposat bàsicament distingir entre productes d'estalvi financer i productes d'estalvi previsió. Amb caràcter general, els primers són aquells dels quals l'inversor pretén obtenir una rendibi-

litat més o menys immediata. Per contra, en els segons, l'operació es dirigeix a generar una inversió de futur i generalment complementària o substitutiva dels sistemes públics de previsió social (Seguretat Social, fonamentalment). Aquesta diferenciació s'ha traslladat de manera més o menys paral·lela al seu tractament tributari –bàsicament en l'IRPF–, que qualifica els primers com a rendiments del capital mobiliari o guanys o pèrdues patrimonials, mentre que els segons se solen sotmetre a tributació com a rendiments del treball.

Excepció

Hi ha una excepció important que cal considerar en el que seria la qualificació d'aquests productes i el seu tractament tributari, que ve donada per les assegurances individuals sobre la vida. Encara que per la seva funció i naturalesa són clarament productes d'estalvi previsió, el seu tractament tributari en l'IRPF se separa d'aquests i les seves rendes es qualifiquen en tot cas com a rendiments del capital mobiliari. Així doncs, aquestes assegurances se separen de la resta dels productes d'estalvi previsió també en l'estructura que hem donat a l'assignatura.

Entre els productes d'estalvi financer analitzarem de manera separada en tres mòduls els productes de renda fixa, els derivats d'operacions bancàries, els productes de renda variable, les institucions d'inversió col·lectiva de tipus obert, les assegurances individuals sobre la vida i altres figures d'estalvi financer (institucions d'inversió col·lectiva de tipus tancat, entitats de capital de risc, derivats i híbrids financers, etc.).

L'agrupació en mòduls respon tant a la proximitat tipològica de les figures i del seu tractament tributari com a l'estructuració didàctica de l'assignatura.

Així, el mòdul 1 analitza els productes de renda fixa (deute públic, bons i obligacions d'empresa, etc.) i les operacions bancàries (dipòsits, operacions de finançament, etc.), que tenen en comú bàsicament el fet de ser productes amb més seguretat i, lògicament, una menor rendibilitat financera. A efectes de l'IRPF, la seva qualificació és, en la majoria dels casos, de rendiment del capital mobiliari.

En el mòdul 2 ens centrarem en la renda variable (bàsicament representada per les accions i participacions en el capital d'empreses) i en una modalitat específica d'aquesta, la representada per la participació en institucions d'inversió col·lectiva de tipus financer i obert (fons i societats d'inversió, bàsicament). En l'IRPF donaran lloc tant a rendiments del capital mobiliari com a guanys o pèrdues patrimonials i, fins i tot, a imputacions de rendes que impliquen anticipacions de tributació.

El mòdul 3, finalment, analitza les operacions d'assegurances individuals sobre la vida i la resta de figures que canalitzen l'estalvi financer (institucions d'inversió col·lectiva de tipus tancat, entitats de capital de risc, préstecs participatius, *business angels*, híbrids i derivats financers, etc.). Són instruments que tenen menys aspectes conceptuals en comú. La segona part del mòdul actua

com una mena de calaix residual en què es recullen els instruments que, per causa de la seva naturalesa jurídica o fins i tot per motius purament pedagògics, no es van integrar en els apartats anteriors.

Per la seva banda, l'estalvi previsió s'instrumenta a través de figures molt diverses que pretenen complementar o substituir els sistemes públics de pensions: plans de pensions i instruments assimilats.

A ells dedicarem el mòdul 4, on estudiarem de manera separada els instruments individuals i els col·lectius. Si bé tots responen a la mateixa finalitat, els segons solen ser instruments utilitzats per les empreses per a ampliar o assegurar la cobertura de situacions de jubilació, incapacitat, mort o dependència dels seus treballadors. A diferència de la resta d'instruments analitzats en els primers mòduls, aquests solen generar rendiments del treball i en el seu tractament fiscal acostuma a haver-hi beneficis fiscals més o menys importants, ja que la seva potenciació és una pràctica habitual en el nostre temps, especialment davant les dificultats per a garantir la viabilitat dels sistemes públics de pensions.

Objectius

En els quatre mòduls didàctics en què es divideix l'assignatura s'aporten els materials i els instruments necessaris per a assolir els objectius essencials de la matèria:

- 1.** Conèixer i classificar les diferents operacions financeres, ja siguin d'estalvi financer o d'estalvi previsió.
- 2.** Distingir el concepte i les classes dels principals instruments d'estalvi financer: inversió en renda fixa i variable, operacions bancàries i d'assegurances, etc.
- 3.** Aprofundir en el coneixement del règim aplicable a les rendes derivades de les diferents operacions d'estalvi financer en l'àmbit de l'impost sobre la renda de les persones físiques.
- 4.** Determinar el tractament fiscal aplicable a les operacions d'estalvi financer en la resta dels tributs essencials de l'ordenament jurídic vigent.
- 5.** Comprendre l'abast de l'estalvi previsió i els seus instruments com a alternatives als sistemes públics de pensions.
- 6.** Aprehendre el tractament fiscal corresponent a les aportacions i prestacions dels instruments d'estalvi financer en l'IRPF.
- 7.** Destriar els aspectes essencials de la tributació dels instruments d'estalvi financer en la resta del sistema tributari vigent.
- 8.** Utilitzar els diferents elements dels instruments d'estalvi per a poder fer una planificació fiscal adequada en l'àmbit de les operacions financeres, combinant la rendibilitat financera dels diversos productes amb la seva rendibilitat fiscal.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Fiscalitat dels actius financers de renda fixa i de les operacions bancàries

Juan José Nieto Montero

1. Actius financers de renda fixa
2. Operacions bancàries

Mòdul didàctic 2

Fiscalitat dels actius financers de renda variable i de la participació en institucions d'inversió col·lectiva

Juan José Nieto Montero

1. Actius financers de renda variable
2. Institucions d'inversió col·lectiva

Mòdul didàctic 3

Fiscalitat de les assegurances de vida individuals i d'altres instruments d'estalvi financer

Juan José Nieto Montero

1. Assegurances de vida individuals
2. Altres instruments d'estalvi financer

Mòdul didàctic 4

Fiscalitat dels productes d'estalvi previsió

Juan José Nieto Montero

1. Productes individuals de previsió social
2. Productes col·lectius de previsió social

Bibliografia

Sense perjudici d'aquest repertori bibliogràfic general, en cada mòdul s'inclouran referències específiques a treballs doctrinals relacionats amb el seu contingut.

Arroyo Colomo, M. (2015). «Incidencia de la fiscalidad en las personas discapacitadas: problemática actual». *Revista de Estudios Jurídicos* (núm. 15).

Barciela Pérez, J. A. (2015). «Intervención de los fedatarios públicos en las operaciones financieras exentas en el IVA». *Quincena Fiscal* (núm. 22, pàg. 103-122).

Blasco Delgado, C. (2008). «Base imponible general y del ahorro en el IRPF». *Información Fiscal* (núm. 89, pàg. 219-225).

Calvo Vérguez, J. (2008). «La tributación de las operaciones financieras en el IVA: una revisión necesaria». *Aranzadi Jurisprudencia Tributaria* (núm. 17, pàg. 23-52).

Calvo Vérguez, J. (2012). *La tributación de las ganancias y pérdidas patrimoniales en el IRPF*. Cizur Menor, Navarra: Aranzadi.

Clavijo Hernández, F. (2015). «La obtención de la renta en el nuevo Impuesto sobre Sociedades». *Presupuesto y Gasto Público* (núm. 80, pàg. 119-138).

Colmenar Valdés, S. (1990). «Operaciones de seguros versus operaciones financieras y su tributación: el riesgo como nota distintiva». *Impuestos* (núm. 1, pàg. 927-960).

Cordón Ezquerro, T. (1996). «Los rendimientos del capital mobiliario en el I.R.P.F.». *Tribuna Fiscal* (núm. 66, pàg. 51-68).

Cordón Ezquerro, T. (2006). «La tributación de la renta del ahorro en el IRPF: gravamen dual y propuesta de reforma». *Carta Tributaria* (núm. 9, pàg. 3-22).

Cuesta Cabot, G. (2015). «El nuevo sistema de la corrección de la doble imposición en el impuesto sobre sociedades». *Quincena Fiscal* (núm. 13, pàg. 17-53)

De Paz Carbajo, J. A. (2009). «Integración en la base imponible del ahorro en el IRPF de determinadas rentas derivadas de la cesión a terceros de capitales propios». *Tribuna Fiscal* (núm. 223, pàg. 18-27).

Delmas González, F. J. (2007). «La tributación del ahorro en el nuevo IRPF». *Documentos - Instituto de Estudios Fiscales* (núm. 18, pàg. 3-28).

Delmas González, F. J. (2007). «La tributación del ahorro en el nuevo Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas». *Crónica tributaria* (núm. 125, pàg. 9-37).

Diversos autors (coord. Delgado García, A. M.; Oliver Cuello, R.) (2014). *Fiscalidad de los planes de pensiones y otros sistemas de previsión social*. Barcelona: Bosch.

Diversos autors (coord. Cubero Truyo, A.; Luque Cortella, A.) (2016). *Los regímenes especiales del impuesto sobre sociedades y del IVA*. Madrid: Tecnos.

Diversos autors (coord. García Olalla, M.; Martínez García, F. J.; Fernández González, E.) (2014). *Manual del asesor financiero*. Madrid: Thomson-Paraninfo.

Domínguez Barrero, F (2002). «Régimen fiscal de la previsión social empresarial: incentivos existentes y equidad del sistema». *Papeles de trabajo del Instituto de Estudios Fiscales. Serie economía* (núm. 21, pàg. 7-51).

Domínguez Martínez, J. M. (2015). «El tratamiento fiscal del ahorro familiar en España: la reforma del IRPF de 2014». *Documentos de Trabajo del Instituto Universitario de Análisis Económico y Social* (núm. 5).

Falcón y Tella, R. (2007). «Las operaciones financieras e inmobiliarias y la prorrata en el IVA». *Quincena Fiscal* (núm. 11, pàg. 5-8).

García Berro, F. (2014). «Reflexiones sobre la reforma del IRPF a propósito de las últimas medidas en materia de ganancias patrimoniales y beneficios fiscales». A: *Diversos autors (dir. L.A. Malvárez Pascual i S. Ramírez Gómez). Fiscalidad en tiempos de crisis*. Thomson-Reuters-Aranzadi (pàg. 251-272).

García-Rozado González, B. (2015). «La nueva Ley del Impuesto sobre Sociedades». *Presupuesto y Gasto Público* (núm. 80, pàg. 87-100).

Gómez de la Torre del Arco, M. (2016). «El nuevo tratamiento de la doble imposición en la Ley 27/2014 del Impuesto sobre Sociedades». *Anuario Jurídico y Económico Escurialense* (núm. 49, pàg. 403-424).

Jorba Jorba, O. (2014). «¿A quién beneficia y a quién perjudica el nuevo tratamiento de las rentas de ahorro en la reforma del IRPF?». *Revista Aranzadi Doctrinal* (núm. extra 11, pàg. 139-146).

Martín Dégano, I. (2012). «El impuesto sobre las primas de seguros». *Crónica Tributaria* (núm. 144, pàg. 29-54).

Martínez Azuar, J. A. (2007). «La fiscalidad del ahorro tras la reforma del IRPF (ley 35/2006)». *Análisis Financiero* (núm. 103, pàg. 40-51).

Martínez-Carrasco Pignatelli, J. M. (2015). «Deducciones en la cuota tributaria del impuesto sobre sociedades de 2015». *Quincena Fiscal* (núm. 21, pàg. 115-134).

Osma Torres, P. (1989). «Beneficios fiscales en operaciones financieras». *Carta Tributaria* (núm. 99, pàg. 1-12).

Pons, P. (2015). «Comentarios a la nueva exención para evitar la doble imposición en el impuesto sobre sociedades: impacto en grupos españoles e internacionales y otros inversores». *Actualidad Jurídica Uría Menéndez* (núm. 39, pàg. 66-82).

Ruiz Huerga, R. (2011). «El seguro individual de ahorro es fiscalmente seguro. ¿Seguro? Pasado, presente y futuro en el IRPF». *Estudios Financieros. Revista de contabilidad y tributación* (núm. 344, pàg. 121-160).

Sanz Gadea, E. (2007). «La base del ahorro en el contexto de las reformas del IRPF (I i II)». *Estudios Financieros. Revista de contabilidad y tributación* (núm. 292 i 293-294, pàg. 3-88).

Sanz Gadea, E. (2015). «El resultado financiero en el Impuesto sobre Sociedades. Dividendos y plusvalías de cartera. Rentas exentas y no exentas (I)». *Estudios Financieros. Revista de contabilidad y tributación* (núm. 384, pàg. 5-44).

Serra Mallol, A. J. (1995). «Cuestiones financieras en las operaciones cambiarias». *Tribuna Fiscal* (núm. 56, pàg. 65-70).

Soler Babra, R. (2011). «Implicaciones de las operaciones financieras en la prorrata de IVA». *Quincena Fiscal* (núm. 4, pàg. 101-104).

Vidal Martí, B.; De Miguel Monterrubio, M. (2007). «Tratamiento del ahorro y ganancias patrimoniales tras la Reforma del IRPF». *Carta Tributaria* (núm. 17, pàg. 3-26).